

Sposoby dostosowania wymagań /programów edukacyjnych do indywidualnych potrzeb i predyspozycji, zakres metod i form wsparcia , sposoby sprawdzania umiejętności i ocenianie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w Zespole Szkół Specjalnych w Świdnicy

Opracował : Zespół ds. Prawa i Organizacji

Spis treści

<i>Niepelnosprawność intelektualna w stopniu lekkim – klasy I – III.....</i>	<i>3</i>
<i>Niepelnosprawność intelektualna w stopniu lekkim – klasy IV – VIII i Szkoła Branżowa.....</i>	<i>7</i>
<i>Sprzężenia i zaburzenia .....</i>	<i>13</i>
<i>Niepelnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym.....</i>	<i>24</i>
<i>Niepelnosprawność intelektualna w stopniu znacznym.....</i>	<i>27</i>
<i>Choroby i zaburzenia.....</i>	<i>30</i>

Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkimi Klasy I-III (edukacja wczesnoszkolna)		
Symptom trudności	Zakres wsparcia oraz sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych	Metody i formy wsparcia
• mylenie liter o zbliżonym wyglądzie • zamienianie kolejności liter • błędy ortograficzne • nieprawidłowe rozmieszczenie tekstu na stronie • mylenie słów o podobnej budowie • nieprawidłowy sposób czytania • trudności w czytaniu ze zrozumieniem • Trudności z wykonywaniem bardziej złożonych działań matematycznych • Niski poziom sprawności grafomotorycznej • Niekształtne litery, nieprawidłowe łączenia – obniżona czytelność pisma • Ograniczenia procesów pamięciowych • Brak zrozumienia treści zadań tekstowych • Trudności z wykonywaniem działań matematycznych w pamięci • Problemy z zapamiętywaniem reguł,	• nauczanie oparte na konkretach, ciągłe odwoływanie się do doświadczenia dziecka • stosowanie przystępnych instrukcji wykonania zadania - obrazkowej, obrazkowo - słownej, multimedialnej; • troska o przystępność języka: instrukcje krótkie, jednoznaczne i zrozumiałe, zwięzłe i precyzyjne komunikaty słowne; • dokładne instruowanie wstępne, ciągłe dostarczanie wskazówek w trakcie pracy, stosowanie powtórzeń, ograniczanie instrukcji słownych na rzecz słowno-pokazowych, ciągła kontrola działań ucznia; • ciągłe upewnianie się, czy uczeń rozumie treść zadania; • stosowanie metod i oddziaływań na ucznia, które spowodują jego rzeczywiste zainteresowanie zadaniem, np. przygotowanie krótkich tekstów do czytania (z	• Wizualizacja • Metody aktywizujące (burza mózgów , drama) • Metody praktyczne (ćwiczenia manualne, projekty praktyczne) • Stosowanie metod poglądowych; ○ umożliwianie korzystania z różnorodnych pomocy dydaktycznych (plakaty, plansze, kalkulator, liczmany), ○ wykorzystywanie zasobów multimedialnych, ułatwiających skupienie uwagi, ○ jak najczęstsze korzystanie z modeli, konkretów, okazów, liczmanów, przedmiotów możliwych do bezpośredniego poznania, w drugiej kolejności ze słowa mówionego, zaś najrzadziej z tekstu do przeczytania, ○ przedstawianie zagadnień na

definicji, tabliczki mnożenia	wyraźnym oznaczeniem najważniejszych fragmentów) lub treści zadań matematycznych wykorzystujących hobby lub fascynacje dziecka; • tworzenie map myśli jako sposób notowania treści lekcji; • opracowanie zindywidualizowanych materiałów pozwalających uczniowi na wielostronne przyswajanie treści edukacyjnych w sposób interesujący i dostosowany do jego preferencji; • ułatwianie dziecku wykonanie zadania i opanowanie danej umiejętności poprzez dzielenie jej na etapy; • rozwijanie strategii pamięciowych ucznia oraz kompensowanie braków w tym zakresie (np. nauka tworzenia notatek obrazkowych przedstawiających sekwencje niezbędnych kroków do rozwiązania zadania, określających elementy pracy, którą należy przygotować); • wykorzystywanie umownych znaków porządkujących pracę na lekcji, np. kolorowe karteczki, symbole (piktogramy), a także możliwe do wykorzystania symboliczne rysunki z systemów zastępczej komunikacji; • włączanie ucznia do prac na terenie	konkretnych przykładach odwołujących się do wydarzeń bliskich dziecku podczas omawiania treści o charakterze abstrakcyjnym, wymagających logicznego myślenia

	klasy, szkoły - zwłaszcza takich, w których może osiągać sukcesy, jak np. pełnienie różnych dyżurów, wykonywanie prac porządkowych, prace ogrodnicze, prowadzenie hodowli i inne; • umożliwianie pracy w małych grupach, korzystania ze wsparcia i kompetencji kolegów; • stosowanie zasady stopniowania trudności - rozpoczynanie od rzeczy prostych; • praca dydaktyczna, polegająca przede wszystkim na nauczaniu czynnościowym, opartym na działaniu ucznia, jego aktywności, zaangażowaniu, przeżywaniu, odkrywaniu i poznawaniu; • większy nacisk na ćwiczenia w mówieniu mające zastosowanie w sytuacjach dnia codziennego niż na ćwiczenia w pisaniu; • niezależnie od etapu kształcenia i poziomu abstrakcji matematycznej wykonywanie czynności konkretnych, wyobrażonych i abstrakcyjnych; • w odniesieniu do uczniów w młodszym wieku szkolnym położenie dużego nacisku na dostarczanie im jak największej ilości doświadczeń z zakresu	

	manipulowania przedmiotami, porównywania, przeliczania konkretów, orientacji w przestrzeni w celu ułatwienia nabywania umiejętności matematycznych; • ukazywanie związku między wiedzą nabywaną podczas zajęć, a jej praktycznym wykorzystywaniem w różnych sytuacjach życia codziennego; • stwarzanie sytuacji pozwalających na systematyczne powtarzanie opanowanych umiejętności; • wydłużenie czasu pracy lub skracanie zadań do niezbędnych elementów; • przygotowywanie dla ucznia sprawdzianów o niższym stopniu trudności, akcentujących umiejętności praktyczne; • zindywidualizowanie sposobu i kryteriów oceniania ucznia; • zwracanie głównej uwagi na postęp, a nie wyłącznie efekty; • branie pod uwagę możliwości ucznia, jego ograniczeń, zainteresowań, właściwego dla niego tempa pracy; • wzmacnianie u ucznia poczucia własnej wartości w czasie zajęć w grupie i indywidualnych rozmów.	

	• Częste stosowanie powtórek i upewnianie się, czy uczeń rozumie przekazywane treści • Dostosowanie tempa pracy do możliwości ucznia	

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – klasy IV – VIII i Szkoła Branżowa

U uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim trudności obejmują różne obszary funkcjonowania – poznawczy, językowy, społeczny i praktyczny. Funkcjonowanie poznawcze • niedokładne, ograniczone, niepełne i nieadekwatne wrażenia, spostrzeżenia i wyobrażenia; • słabo rozwinięty proces analizy i syntezy w postrzeganiu otaczającego świata. • ograniczona pojemność pamięci, utrudnione zapamiętywanie, szybkie zapominanie,	Zakres wsparcia Uczeń powinien mieć realne, osiągalne cele, dostosowane do swoich możliwości — tak, aby doświadczał sukcesu i był motywowany do dalszej pracy. Postrzeganie konkretnego ucznia bez presji wymogów programowych, z założeniem, że obowiązująca jest podstawa programowa (dobór odpowiedniego programu nauczania). 1. Wsparcie dydaktyczne • nauczanie oparte na konkretach (obraz, działanie, doświadczenie) • bardzo częste powtórzenia materiału • dzielenie treści na małe, łatwe etapy • indywidualne tempo pracy	Metody i formy sprawdzania wiadomości i umiejętności ☐ wydłużenie czasu na wykonanie zadań i sprawdzianów, ☐ dzielenie materiału na mniejsze partie, ☐ częstsze sprawdzanie wiadomości z niewielkiego zakresu materiału, ☐ stosowanie krótkich, prostych i jednoznacznych poleceń, ☐ odczytywanie poleceń i wyjaśnianie ich treści, ☐ umożliwienie udzielania odpowiedzi ustnych zamiast pisemnych, ☐ zastępowanie rozbudowanych prac pisemnych

niedokładne odtwarzanie, a także przewaga pamięci mechanicznej nad logiczną (występują przypadki dobrej pamięci fotograficznej). • myślenie ma charakter myślenia konkretno - wyobraźniowego i sytuacyjnego; • niedostateczne umiejętności w zakresie: - uogólniania i abstrahowania - dobre rozpoznawanie poszczególnych elementów i przedmiotów, lecz niedostrzeganie związków i układów złożonych. -kojarzenie na podstawie podobieństwa lub związku przyczynowego, opisów konkretnych - słowa ubogie w treść, zwykle nieadekwatne; • małe zainteresowanie aktywnością poznawczą i intelektualną; Rozwój mowy i komunikacji • częste zaburzenie rozwoju mowy (np. wady artykulacyjne: seplenienie, rwanie i.in.); • mały zasób słownictwa (bogatsze jest słownictwo bierne niż czynne); • trudności z wypowiadaniem myśli i formułowaniu wypowiedzi; • skutek zubożenia słownictwa oraz nieprawidłowości rozwojowych mowy, utrudnione komunikowanie się z otoczeniem - dziecko nie może przekazać wszystkiego, co czuje, myśli i	• stosowanie prostych poleceń 2. Wsparcie komunikacyjne • używanie krótkich, jasnych komunikatów • wspieranie wypowiedzi gestem, obrazem lub symbolem • upewnianie się, czy uczeń rozumie polecenie • zachęcanie do wypowiedzi, nawet prostych 3. Wsparcie społeczne i emocjonalne • wzmacnianie pozytywnych zachowań • nauka zasad społecznych w praktyce • pomoc w nawiązywaniu relacji • przewidywalność i stałość zasad • budowanie poczucia bezpieczeństwa 4. Wsparcie w samodzielności • stosowanie schematów i planów dnia • stałe przypominanie kolejności działań • rozwijanie praktycznych umiejętności życiowych Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych • zredukowanie do niezbędnego minimum	prostszymi formami wypowiedzi, ☐ stosowanie pytań naprowadzających i pomocniczych, ☐ wykorzystywanie zadań praktycznych i pokazowych, ☐ sprawdzanie wiedzy z wykorzystaniem materiałów ilustracyjnych, modeli, plansz i schematów, ☐ umożliwienie korzystania z pomocy dydaktycznych (tabliczki mnożenia, słowniki obrazkowe, wzory, schematy), ☐ ocenianie etapów pracy oraz sposobu dochodzenia do rozwiązania, ☐ częste powtarzanie i utrwalanie wiadomości przed oceną, ☐ zmniejszenie liczby zadań podczas sprawdzianów, ☐ umożliwienie wykonywania zadań przy wsparciu nauczyciela, ☐ dostosowanie poziomu trudności zadań do możliwości ucznia. Ocenianie

spoststrzega, stąd problem z umiejętnością rozwiązywania problemów społecznych; Funkcjonowanie szkolne • trudności w czytaniu, pisaniu i liczeniu • skłonność do mechanicznego przyswajania wiedzy; • uczenie się bez zrozumienia, w wolnym tempie; • krótko i słaba koncentracja na treściach trudnych do zrozumienia; • mniejsza podzielność i ograniczony zakres uwagi; • uwaga dowolna, dobrze skoncentrowana na materiale konkretnym; Funkcjonowanie społeczne i emocjonalne • zaburzenia w procesach emocjonalno - motywacyjnych odgrywających istotną rolę w przystosowaniu się dziecka do środowiska i w regulacji jego stosunków z otoczeniem: - niedorozwój uczuć wyższych, - niestaość emocjonalna, niepokój, agresywność, impulsywność, skłonności	tematyki o wysokim stopniu abstrakcji; • nauczanie oparte na konkretach, ciągle odwoływanie się do doświadczenia dziecka - stosowanie metod poglądowych; • umożliwianie korzystania z różnorodnych pomocy dydaktycznych (plakaty, plansze, kalkulator, liczmany), • wykorzystywanie zasobów multimedialnych, ułatwiających skupienie uwagi, • jak najczęstsze korzystanie z modeli, konkretów, okazów, liczmanów, przedmiotów możliwych do bezpośredniego poznania, w drugiej kolejności ze słowa mówionego, zaś najrzadziej z tekstu do przeczytania, • przedstawianie zagadnień na konkretnych przykładach odwołujących się do wydarzeń bliskich dziecku podczas omawiania treści o charakterze abstrakcyjnym, wymagających logicznego myślenia; • stosowanie przystępnych instrukcji wykonania zadania - obrazkowej, obrazkowo - słownej, multimedialnej; • troska o przystępność języka: instrukcje krótkie, jednoznaczne i zrozumiałe, zwięzłe i precyzyjne komunikaty słowne; • dokładne instruowanie wstępne, ciągle dostarczanie wskazówek w trakcie pracy, stosowanie powtórzeń, ograniczanie instrukcji	W ocenianiu należy położyć nacisk na ocenę jako środek pozytywnego wzmacniania osiągnięć ucznia. Ocena powinna pokazać uczniowi jego braki, ale także możliwości ich uzupełnienia. • ocenianie przede wszystkim wkładu pracy, zaangażowania i postępów ucznia, • uwzględnianie indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia, • wzmacnianie motywacji poprzez pozytywne informacje zwrotne, • unikanie porównywania ucznia z rówieśnikami, • branie pod uwagę wysiłku włożonego w wykonanie zadania, • ocenianie wiadomości praktycznych i umiejętności funkcjonalnych, • obniżenie wymagań dotyczących tempa pracy, • tolerowanie błędów wynikających z trudności rozwojowych, • ocenianie odpowiedzi ustnych częściej niż rozbudowanych prac pisemnych, • umożliwienie poprawy ocen w dogodnym dla ucznia terminie, • stosowanie jasnych i czytelnych kryteriów oceniania, • wzmacnianie nawet niewielkich

autystyczne, - zmienność w uczuciach i nastrojach - stan emocji szybko się zmienia i przekształca w inne nastroje, niekiedy krańcowo odmienne (radość - głośny śmiech, złość - krzyki, tupanie nogami itp.), - wśród emocji negatywnych najczęściej występuje gniew i lęk; • słaby krytycyzm; • ograniczona zdolność do samokontroli; • problem z wczuwaniem się w sytuację drugiej osoby, rzadkie uwzględnianie w swoich zachowaniach potrzeb i życzeń innych ludzi; • niekiedy nieumiejętność zrozumienia cech osobowości, motywów działania, odczytywania tego, co inna osoba myśli i czuje; • dokonywanie charakterystyki innych osób z perspektywy własnego dobra; • zaburzona zdolność właściwego odczytywania sytuacji społecznych, relacji, jakie zachodzą między ludźmi; • rzadkie przewidywanie skutków swoich działań; • nieprawidłowe kontakty z bliskimi osobami;	słownych na rzecz słowno-pokazowych, ciągła kontrola działań ucznia; • ciągłe upewnianie się, czy uczeń rozumie treść zadania; • stosowanie metod i oddziaływań na ucznia, które spowodują jego rzeczywiste zainteresowanie zadaniem, np. przygotowanie krótkich tekstów do czytania (z wyraźnym oznaczeniem najważniejszych fragmentów) lub treści zadań matematycznych wykorzystujących hobby lub fascynacje dziecka; • tworzenie map myśli jako sposób notowania treści lekcji; • opracowanie zindywidualizowanych materiałów pozwalających uczniowi na wielostronne przyswajanie treści edukacyjnych w sposób interesujący i dostosowany do jego preferencji; • ułatwianie dziecku wykonanie zadania i opanowanie danej umiejętności poprzez dzielenie jej na etapy; • rozwijanie strategii pamięciowych ucznia oraz kompensowanie braków w tym zakresie (np. nauka tworzenia notatek obrazkowych przedstawiających sekwencje niezbędnych kroków do rozwiązania zadania, określających elementy pracy, którą należy przygotować); • wykorzystywanie umownych znaków porządkujących pracę na lekcji, np. kolorowe	sukcesów edukacyjnych, • dostosowanie formy sprawdzianów do możliwości percepcyjnych ucznia, • ograniczenie oceniania pamięciowego opanowania dużych partii materiału, • uwzględnianie samodzielności ucznia podczas wykonywania zadań.

Samodzielność i codzienne funkcjonowanie • preferowanie prośby jako sposobu rozwiązywania różnych zadań życiowych. • mała samodzielność myślenia; • problemy z organizacją i planowaniem dnia; • potrzeba wsparcia i nadzoru • trudności w przewidywaniu skutków działań	karteczki, symbole (piktogramy), a także możliwe do wykorzystania symboliczne rysunki z systemów zastępczej komunikacji; • włączanie ucznia do prac na terenie klasy, szkoły - zwłaszcza takich, w których może osiągać sukcesy, jak np. pełnienie różnych dyżurów, wykonywanie prac porządkowych, prace ogrodnicze, prowadzenie hodowli i inne; • umożliwianie pracy w małych grupach, korzystania ze wsparcia i kompetencji kolegów; • stosowanie zasady stopniowania trudności - rozpoczynanie od rzeczy prostych; • praca dydaktyczna, polegająca przede wszystkim na nauczaniu czynnościowym, opartym na działaniu ucznia, jego aktywności, zaangażowaniu, przeżywaniu, odkrywaniu i poznawaniu; • większy nacisk na ćwiczenia w mówieniu mające zastosowanie w sytuacjach dnia codziennego niż na ćwiczenia w pisaniu; • niezależnie od etapu kształcenia i poziomu abstrakcji matematycznej wykonywanie czynności konkretnych, wyobrażonych i abstrakcyjnych; • w odniesieniu do uczniów w młodszym wieku szkolnym położenie dużego nacisku na dostarczanie im jak największej ilości doświadczeń z zakresu manipulowania przedmiotami, porównywania, przeliczania konkretnych, orientacji w przestrzeni w celu	

	ułatwienia nabywania umiejętności matematycznych; • ukazywanie związku między wiedzą nabywaną podczas zajęć, a jej praktycznym wykorzystywaniem w różnych sytuacjach życia codziennego; • stwarzanie sytuacji pozwalających na systematyczne powtarzanie opanowanych umiejętności; • wydłużenie czasu pracy lub skracanie zadań do niezbędnych elementów; • przygotowywanie dla ucznia sprawdzianów o niższym stopniu trudności, akcentujących umiejętności praktyczne; • zindywidualizowanie sposobu i kryteriów oceniania ucznia; • zwracanie głównej uwagi na postęp, a nie wyłącznie efekty; • branie pod uwagę możliwości ucznia, jego ograniczeń, zainteresowań, właściwego dla niego tempa pracy; • wzmacnianie u ucznia poczucia własnej wartości w czasie zajęć w grupie i podczas indywidualnych rozmów.	

Sprężenia i zaburzenia

Uczeń słabowidzący		
• możliwe trudności w pisaniu spowodowane słabszą percepcją oraz zaburzoną koordynacją wzrokowo-ruchową • Niechęć do pracy wzrokowej, drażliwość • Problemy z dostrzeganiem istotnych bodźców wzrokowych • Zaburzona orientacja przestrzenna • Brak trwałej pamięci wzrokowej • Zaburzone postrzeganie relacji przestrzeni i głębi • Problemy z właściwym postrzeganiem i zapamiętywaniem figur geometrycznych	• Właściwe umiejscowienie ucznia w klasie (prawidłowe oświetlenie, widoczność, dostęp do tablicy) • Ograniczenie wszelkich błyszczących powierzchni o niepożądanym odbłasku • Zachęcanie ucznia do korzystania z przyborów pisarskich: pogrubiony, ciemny mazak • Udostępnianie tekstów w wersji powiększonej • Podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska • W geometrii, technice wprowadzenie uproszczonych konstrukcji z ograniczoną do koniecznych liczbą linii pomocniczych • Stosowanie metod polisensorycznych (angażowanie wzroku) w nauce • Przygotowanie krótkich tekstów do czytania z wyraźnym oznaczeniem	• Metody słowne (dokładny opis omawianych treści, schematów, map, zjawisk) • Metody aktywne (nauka przez działanie, wykorzystywanie pomocy dotykowych) • Metody integracji sensorycznej • Metoda polisensoryczna – wielozmysłowa (angażowanie różnych zmysłów jednocześnie) • Metoda demonstracji z adaptacją (pokaz z użyciem powiększonych modeli 3D) • Metoda praktycznego działania (manipulowanie przedmiotami, doświadczenia, eksperymenty) • Metoda wykorzystania technologii TIK • Metoda kontrastu i powiększenia (materiały wysokiego kontrastu, stosowanie dużej czcionki, lupa)

	najważniejszych fragmentów • Stosowanie przystępnych, krótkich i jednoznacznych instrukcji słownych • Dawanie możliwości korzystania z nagrań lektur szkolnych (audiobooków) • Częste zadawanie pytania „co widzisz?”, aby sprawdzić i uzupełnić poprawność odbioru wzrokowego • zasłanianie fragmentów tekstu podczas czytania, aby ułatwić jego śledzenie i orientację • na lekcjach wychowania fizycznego zapewnienie uczniowi słabowidzącemu miejsca blisko osoby pokazującej ćwiczenia, a uczniowi niewidomemu indywidualne objaśnienie i pokazanie ich wykonania	

Uczeń słabosłyszący

• dziecko sprawia wrażenie nie uważającego, może nie słyszeć instrukcji nauczyciela • jest niechętnie angażowaniu się w działania klasowe, obawia się porażki, ponieważ ma kłopoty z rozumieniem • reaguje nietypowo na ustne instrukcje • może mieć zaburzenia mowy, mały zasób słów i pojęć • Problemy z odtwarzaniem rytmu i zapamiętywaniem tekstów piosenek	• nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu dziecka zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia dziecku odczytywanie mowy z jego ust • należy mówić do dziecka wyraźnie używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji; • trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas • nauczyciel powinien upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez dziecko niedosłyszające. W przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie, używając prostego, znanego dziecku słownictwa. Można też wskazać jak to polecenie wykonuje jego kolega siedzący w ławce; • dziecko z wadą słuchu ma trudności z równoczesnym wykonywaniem	• AAC • Metody wspomagające rozumienie języka (parafrazowanie i upraszczanie wypowiedzi) • Metoda wspomagania technologią TIK • Metoda wspomagania komunikacji pisemnej (notatki, tablet) • Metoda wizualizacji treści (schematy, ilustracje, prezentacje multimedialne)

	kilku czynności w tym samym czasie, nie jest w stanie słuchać nauczyciela - co wymaga obserwacji jego twarzy - jednocześnie otworzyć książkę na odpowiedniej stronie i odnaleźć wskazane ćwiczenie. • w czasie lekcji wskazane jest używanie jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy (m.in. zapisanie nowego tematu, nowych i ważniejszych słów.) • konieczne jest aktywizowanie dziecka do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy; • Uczeń czyta całą lekturę lub tylko wskazany rozdział z pomocą rodzica. • należy stosować ćwiczenia w pisaniu ze słuchu tylko wyrazów lub zdań, wcześniej z dzieckiem utrwalonych, w oparciu o znane mu słownictwo.	

Uczeń z niepełnosprawnością ruchową

- ograniczenie, a czasami nawet całkowity brak samodzielnej aktywności ruchowej
- ograniczone możliwości poznania schematu ciała i rozumienia pojęć określających stosunki przestrzenne oraz umiejętności oceny odległości i przemieszczania się w przestrzeni
- problemy z przyjęciem i utrzymaniem, zwłaszcza przez dłuższy czas, prawidłowej pozycji dobranej do rodzaju aktywności, a związku z tym:
  - problemy z koncentracją na wykonywanym zadaniu,
  - zaburzenie obserwacji czynności nauczyciela i prezentowanych przez niego pokazów,
  - szybka męczliwość;
- trudności z prawidłowym chwytem uniemożliwiające utrzymanie przyboru do pisania/rysowania, przewracanie kartek w książce lub zeszyte ćwiczeń, manipulowanie przedmiotami
- osłabiona kontrola wykonywanych ruchów precyzyjnych utrudniająca naukę czytania i pisania, rozumienia i wnioskowania na materiale

- Wielokrotnie powtarzanie reguł zabaw zespołowych, w razie potrzeby upraszczanie ich
- Indywidualne dostosowanie norm sprawnościowych

- Metoda kompensacyjna (zastępowanie trudnych czynności innymi formami aktywności)
- Metoda usprawniania funkcji motorycznych (ćwiczenia wspierające sprawność ruchową)
- Metody aktywizujące
- Metoda zadaniowa
- Metody relaksacyjne i redukcji napięcia
- Metoda Weroniki Sherborne
- Elementy SI
- Ćwiczenia ogólnousprawniające i ogólnokondycyjne
- Zabawy ruchowe
- Metody Ch. Knillów
- Trening relaksacyjny wg Schultza

obrazkowym/graficznym; • słabsza pamięć ruchowa oraz trudność w prawidłowym odtworzeniu pokazanego ruchu (szczególnie skomplikowanych sekwencji ruchowych w odpowiedniej kolejności), co utrudnia naśladowanie i samodzielne planowanie ruchu • znacznie wydłużone w czasie wykonywanie czynności ruchowych powodujące problemy z nadążaniem z wykonaniem poleceń w czasie zbliżonym do pozostałych uczniów w klasie • obniżona koncentracja uwagi np. z powodu trudności z utrzymaniem właściwej pozycji • może reagować niewłaściwie w sytuacjach zabawowych (nie rozumie zasad gry lub intencji innych osób)		

Uczeń z autyzmem w tym zespole Aspergera

• unikanie kontaktu wzrokowego podczas rozmowy • używanie mimiki twarzy niedostosowanej do wypowiedzi • problemy z odczytywaniem mimiki twarzy, tonu głosu, gestów rozmowy • wykonywanie ograniczonych gestów w celach komunikacyjnych • bardzo uboga ekspresja emocjonalna poprzez mimikę • poruszanie się np. chodzenie jedynie na palcach • ograniczona zdolności inicjowania i podtrzymywania konwersacji • uporczywie powtarzanie tego samego słowa lub zdania (echolalia) • wielokrotnie powtarzane pytania • wypowiedzi sprawiające wrażenie nieadekwatnych • trudność w komunikowaniu potrzeb lub pragnień • brak zainteresowania otoczeniem i osobami (zamknięcie we własnym świecie), nieumiejętność inicjowania kontaktu • problemy w rozumieniu uczuć lub mówieniu o uczuciach • nieumiejętność odczytywania czyichś myśli, intencji, emocji, w	• zminimalizowanie lub całkowite wyeliminowanie elementów rozpraszających • zachowanie schematu pracy i stałości działań edukacyjnych (np. zajmowanie tej samej ławki lub stolika podczas zajęć) • opracowanie planu codziennych zajęć i każdorazowe zapoznanie z nim ucznia • wcześniejsze informowanie o zmianach np. w rozkładzie zajęć lekcyjnych, uprzedzanie o zastępstwach na lekcjach, wyjściach, wizytach nowych osób. Informowanie, w jaki sposób trzeba się zachować w nowej sytuacji • wyraźne zaznaczanie końca określonej aktywności, zabawy, zadania, zanim przejdzie się do następnych • kierowanie poleceń indywidualnie do dziecka. Zwracanie się do niego po imieniu. • podczas rozmowy używanie prostego i jednoznacznego języka • popieranie informacji słownej gestami, mimikę • uzupełnianie treści edukacyjnych rysunkiem, zdjęciem, filmem	• Metody AAC (gesty, piktogramy, obrazki, symbole, mówik) • Terapia behawioralna SAZ (nagradzanie zachowań porządkanych, zasada „małych kroków”, • Metoda TEACCH (opiera się głównie na strukturze, wizualizacji i przewidywalności.) • System motywacyjny • Elementy SI (metoda pracy z dziećmi, które mają trudności z odbieraniem i przetwarzaniem bodźców zmysłowych) • TUS (Trening umiejętności społecznych) • Metoda Dobrego Startu (metoda, która łączy ruch + słuch + wzrok, żeby ułatwić dziecku uczenie się.)

tym bezsłownych sygnałów niezadowolenia • nieumiejętność przewidywania, co ludzie mogą zrobić, powiedzieć w określonej sytuacji • nie angażowanie się w zabawy grupowe, nie wchodzenie w role, nie naśladowanie, nie używanie zabawek w kreatywny sposób, brak wyobraźni i zabawy "na niby" • przywiązywanie się do stałego, powtarzalnego planu dnia, bardzo emocjonalne reakcje na jakiegokolwiek zmiany w najbliższym otoczeniu • obsesyjne układanie przedmiotów w określonym porządku • silne przywiązanie do przedmiotów • specyficzne zainteresowania, pogłębianie wiedzy na jakiś konkretny, często bardzo wąski i specjalistyczny temat • wielokrotne powtarzanie ruchów takich jak trzepotanie rękoma na wysokości oczu, kręcenie się wokół własnej osi, monotonne kołysanie się, podskakiwanie, wyginanie palców (tzw. stereotypie ruchowe lub autostymulacje)	• w razie potrzeby wydłużanie czasu przeznaczonego na wykonywanie poszczególnych zadań i prac pisemnych • dostosowywanie pomocy dydaktycznych i treści zadań do zainteresowań ucznia • na lekcjach wychowania fizycznego unikanie aktywności ruchowej związanej z rywalizacją • w sytuacji wzburzenia lub zdenerwowania umożliwienie pobytu w spokojnym, cichym miejscu • ignorowanie i nie reagowanie na zachowania prowokacyjne (np. płacz, płucie, krzyk). Dziecko powinno wykonać wyznaczone zadanie pomimo takich zachowań; • częste przypominanie o normach i zasadach funkcjonowania społecznego oraz chwalenie i nagradzanie za ich przestrzeganie • nie zadawanie pytań "dlaczego to zrobiłeś", ale opisywanie co nam się nie podoba w zachowaniu, czego oczekujemy i nazywanie emocji	

Uczeń z zaburzeniami zachowania , nadpobudliwością psychoruchową oraz zaburzeniami koncentracji uwagi ADHD

• nie potrafi skoncentrować się na szczegółach lub popełnia bezmyślne pomyłki w zadaniach szkolnych i innych pracach • ma trudności z utrzymaniem uwagi w trakcie wykonywania różnych zadań lub w czasie zabawy • sprawia wrażenie, że nie słucha, gdy się do niego mówi • nie stosuje się do podanych wskazówek i nie kończy prac szkolnych lub powierzonych mu zadań (nie dlatego, że się buntuje lub nie rozumie polecenia) • ma trudności z organizowaniem wykonywanych zadań i czynności • unika, nie lubi lub z niechęcią angażuje się w zadania wymagające dłuższego wysiłku umysłowego (jak praca w szkole czy odrabianie lekcji) • gubi potrzebne mu rzeczy (np. przybory szkolne, zeszyty, książki) • łatwo rozprasza się pod wpływem bodźców niezwiązanych z wykonywaną czynnością • zapomina co ma zrobić • niespokojnie porusza rękami, stopami lub wierci się na krześle. • wstaje z miejsca podczas lekcji lub	• w klasie określone, stałe miejsca do konkretnej aktywności, wydzielone półki, szafki do przechowywania pomocy szkolnych • wyznaczenie miejsca w klasie z daleka od dystraktorów • krótkie komunikaty : "otwórz zeszyt", "spakuj książki", "spójrz na tablicę" • powtarzanie poleceń (krótko i czytelnie) • sprawdzanie czy uczeń wykonał polecenie (np. czy otworzył książkę na podanej stronie) a dopiero potem wydaj następne (np. znajdź zadanie drugie) • nawiązywanie z dzieckiem kontaktu wzrokowego • rozkładanie dużych partii materiału (polecenia) na mniejsze	• Metoda strukturyzacji pracy - organizacja środowiska(podział zadań na krótkie etapy checklisty, harmonogramy) • Mindfulness dla dzieci (trening uważności , ćwiczenia oddechowe i koncentracyjne) • Metody samoregulacji (techniki wyciszania i koncentracji , np. pauza, oddech, planowanie działania) • TUS - Trening Umiejętności Społecznych, (nauka zasad funkcjonowania w grupie) • Regularne przerwy na aktywność fizyczną (krótkie ćwiczenia ruchowe między lekcjami , zadania wymagające fizycznej aktywności)

w innej sytuacji wymagającej pozostawania na wyznaczonym miejscu. • biega na wszystkie strony lub wspina się na co się da w sytuacjach, w których jest to zupełnie niewłaściwe • ma kłopoty z bawieniem się lub robieniem czegokolwiek w ciszy • Często udziela odpowiedzi nim ktoś dokończy swoje pytanie. • ma trudności z wyczekaniem na swoją kolej • przerywa i zakłóca spokój innym (np. wtrąca się do rozmowy lub zabawy) • zapomina poleceń, nie słyszy ich, nie odpowiada na nie • często przerywa pracę, nie kończy jej lub rozpoczyna ją od początku • łatwo się zniechęca • ma ciągle bałagan na ławce • wszystkie znajdujące się wokół niego przedmioty rozpraszają go		

Uczniowie z trudnościami w przetwarzaniu sensorycznym (nadwrażliwość węchowa, słuchowa, czuciowa, smakowa)		
• Zatykanie uszu, zamykanie oczu • Reagowanie krzykiem , płaczem na hałas, dźwięki • Nieprawidłowe reakcje na światło • Odmawianie dotyku przedmiotów o różnej fakturze • Wybiórczość pokarmowa	• unikanie jaskrawego oświetlenia oraz pomieszczeń o intensywnych kolorach ścian • uczeń powinien siedzieć w miejscu, w którym światło słoneczne nie będzie go razić • eliminowanie elementów mogących powodować dyskomfort wzrokowy, takich jak lustra czy migające światła • unikanie krzyku, hałasu oraz nadmiaru bodźców dźwiękowych • stosowanie słuchawek wyciszających • uprzedzanie o możliwości pojawienia się głośnych dźwięków oraz nazywanie odgłosów z najbliższego otoczenia • regularne wietrzenie pomieszczeń oraz unikanie stosowania intensywnych odświeżaczy powietrza • uprzedzanie o możliwości pojawienia się nieprzyjemnych zapachów • nazywanie zapachów z otoczenia oraz stopniowe uczenie reagowania na nie • nienakłanianie ucznia do spożywania	• Terapia Integracji Sensorycznej (SI) (dostarczanie dziecku kontrolowanych bodźców (dotykowych, przedsionkowych) • Dieta sensoryczna (To indywidualnie dobrany zestaw aktywności w ciągu dnia, który pomaga regulować poziom pobudzenia dziecka.) • Metody wyciszające (Pomagają obniżyć napięcie i przeciążenie bodźcami.) • Stymulacja (dla dzieci podwrażliwych) (Dzieci poszukujące bodźców potrzebują ich więcej, by się „obudzić” sensorycznie.) • Metoda Sherborne (Oparta na ruchu i relacji z drugim człowiekiem.) • Metoda Knillów (Programy aktywności rozwijające kontakt i komunikację.)

	pokarmów, które uznaje za niesmaczne • nazywanie i opisywanie smaków potraw	

Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym		
Symptomy trudności	Zakres wsparcia oraz sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych	Metody i formy wsparcia
<i>U uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym trudności obejmują różne obszary funkcjonowania – poznawczy, językowy, społeczny i praktyczny.</i> Funkcjonowanie poznawcze • wolniejsze tempo uczenia się • trudności z rozumieniem pojęć abstrakcyjnych (np. czasu, liczb, przyczynowości) • ograniczona pamięć (zwłaszcza krótkotrwała) • problemy z koncentracją uwagi • trudność w uogólnianiu wiedzy (np.	Zakres wsparcia <i>Uczeń powinien mieć realne, osiągalne cele, dostosowane do swoich możliwości — tak, aby doświadczał sukcesu i był motywowany do dalszej pracy.</i> 1. Wsparcie dydaktyczne • nauczanie oparte na konkretach (obraz, działanie, doświadczenie) • bardzo częste powtórzenia materiału • dzielenie treści na małe, łatwe etapy • indywidualne tempo pracy • stosowanie prostych poleceń 2. Wsparcie komunikacyjne	Metody wsparcia <i>Najlepiej sprawdza się: prostota + powtarzalność + działanie w praktyce</i> 1. Metody praktyczne (najważniejsze) • nauka przez działanie („zrób – zobacz – powtórz”) • ćwiczenia oparte na codziennych sytuacjach • manipulowanie przedmiotami (liczenie na konkretach, układanie)

zastosowanie czegoś w nowej sytuacji) Rozwój mowy i komunikacji • opóźniony rozwój mowy • ubogi zasób słownictwa • proste, krótkie zdania • trudności w rozumieniu poleceń (zwłaszcza złożonych) • problemy z wyrażaniem potrzeb i emocji Funkcjonowanie szkolne • duże trudności w czytaniu, pisaniu i liczeniu • potrzeba wielokrotnych powtórzeń • szybkie zapominanie materiału • trudność w pracy samodzielnej • lepsze radzenie sobie z zadaniami praktycznymi niż teoretycznymi Funkcjonowanie społeczne i emocjonalne • trudności w nawiązywaniu relacji • ograniczone rozumienie norm społecznych • impulsywność lub wycofanie • niska samodzielność w rozwiązywaniu problemów • silna zależność od dorosłych Samodzielność i codzienne	• używanie krótkich, jasnych komunikatów • wspieranie wypowiedzi gestem, obrazem lub symbolem • upewnianie się, czy uczeń rozumie polecenie • zachęcanie do wypowiedzi, nawet prostych 3. Wsparcie społeczne i emocjonalne • wzmacnianie pozytywnych zachowań • nauka zasad społecznych w praktyce • pomoc w nawiązywaniu relacji • przewidywalność i stałość zasad • budowanie poczucia bezpieczeństwa 4. Wsparcie w samodzielności • uczenie czynności dnia codziennego krok po kroku • stosowanie schematów i planów dnia • stałe przypominanie kolejności działań • rozwijanie praktycznych umiejętności życiowych Sposoby dostosowania realizacji programu nauczania Organizacja pracy	2. Metody poglądowe • obrazki, ilustracje, plansze • filmy edukacyjne • pokazy i demonstracje • schematy, piktogramy 3. Metody słowne (uproszczone) • krótkie, proste komunikaty • powtarzanie poleceń • rozmowa kierowana • opowiadanie z wykorzystaniem ilustracji 4. Metody aktywizujące • gry dydaktyczne • zabawy ruchowe • odgrywanie ról (scenki sytuacyjne) • nauka przez naśladowanie 5. Metody wspierające pamięć • częste powtórki • rytmizacja (rymowanki, piosenki) • skojarzenia i proste schematy • uczenie krok po kroku Formy wsparcia 1. Formy pracy

funkcjonowanie • problemy z organizacją dnia • trudności w samoobsłudze (choć mogą się jej nauczyć) • potrzeba stałego wsparcia i nadzoru • trudności w planowaniu i przewidywaniu skutków działań	• wydłużony czas na wykonanie zadań • zmniejszona liczba zadań • częste przerwy • praca pod stałym nadzorem nauczyciela Treści nauczania • ograniczenie materiału do najważniejszych treści • nacisk na umiejętności praktyczne zamiast teorii • upraszczanie treści i poleceń • stosowanie przykładów z życia codziennego	• praca indywidualna (najczęstsza i najskuteczniejsza) • praca w małych grupach • praca z nauczycielem wspomagającym • zajęcia rewalidacyjne 2. Organizacja zajęć • krótkie, jasno określone zadania • stały plan dnia / lekcji • przewidywalność i rutyna • częste przerwy 3. Wsparcie nauczyciela • stała pomoc i kontrola • naprowadzanie ucznia • modelowanie (pokaz jak coś zrobić) • wzmacnianie pozytywne (pochwały, nagrody) 4. Wsparcie specjalistyczne • zajęcia z pedagogiem specjalnym • logopedia (jeśli są trudności w mowie) • terapia zajęciowa • wsparcie psychologa 5. Środki dydaktyczne • karty pracy dostosowane do poziomu ucznia

		• pomoce sensoryczne • materiały wizualne (np. obrazkowe instrukcje) • przedmioty codziennego użytku
Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym		
Symptomy trudności	Zakres wsparcia oraz sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych	Metody i formy wsparcia
<i>Uczeń z niepełnosprawnością w stopniu znacznym: uczy się bardzo wolno wymaga stałego wsparcia funkcjonuje głównie na poziomie prostych czynności praktycznych.</i> Funkcjonowanie poznawcze • bardzo ograniczone możliwości uczenia się • trudności w rozumieniu nawet prostych pojęć • myślenie głównie konkretno-obrazowe (brak abstrakcji) • bardzo krótki czas koncentracji uwagi	<i>Uczeń funkcjonuje najlepiej w stałych, przewidywalnych warunkach i uczy się głównie przez praktykę oraz powtarzanie.</i> Sposoby dostosowania realizacji programu nauczania Organizacja pracy • bardzo krótki czas pracy nad jednym zadaniem • częste przerwy • praca indywidualna z nauczycielem	<i>Stalość + prostota + powtarzanie + bezpośrednie działanie z nauczycielem</i> Metody wsparcia 1. Metody praktyczne (najważniejsze) • nauka przez bezpośrednie działanie („zrób razem z nauczycielem”) • wielokrotne ćwiczenie tych samych czynności • uczenie czynności dnia codziennego (np. jedzenie, ubieranie się) • metoda małych kroków (każda czynność

• znaczne problemy z pamięcią Komunikacja i mowa • bardzo ubogi zasób słów lub brak mowy • komunikacja często niewerbalna (gesty, mimika, dźwięki) • trudności w rozumieniu poleceń • problemy z wyrażaniem potrzeb i emocji Funkcjonowanie szkolne • bardzo duże trudności w opanowaniu czytania, pisania i liczenia • uczenie się głównie prostych, praktycznych czynności • konieczność wielokrotnego powtarzania • brak samodzielności w wykonywaniu zadań Funkcjonowanie społeczne i emocjonalne • ograniczone rozumienie sytuacji społecznych • trudności w nawiązywaniu relacji • reakcje emocjonalne mogą być nieadekwatne (np. impulsywność) • silna zależność od opiekunów	• wykonywanie zadań przy stałym wsparciu Treści nauczania • ograniczenie materiału do absolutnych podstaw • nacisk na umiejętności życiowe (praktyczne) • rezygnacja z treści abstrakcyjnych • treści związane z codziennym funkcjonowaniem	podzielona na etapy) 2. Metody naśladowania • uczeń uczy się przez obserwację i powtarzanie • dokładne pokazywanie czynności przez nauczyciela • wspólne wykonywanie zadań 3. Metody poglądowe • obrazki, zdjęcia, piktogramy • konkretne przedmioty zamiast symboli • demonstracje i pokazy 4. Metody komunikacyjne • komunikacja wspomagająca (AAC – gesty, symbole, obrazki) • bardzo proste, jednoetapowe polecenia • wspieranie komunikacji mimiką i gestem 5. Metody sensoryczne (wielozmysłowe) • angażowanie zmysłów: dotyk, ruch, wzrok, słuch • ćwiczenia manipulacyjne • elementy terapii sensorycznej

- potrzeba stałego wsparcia i nadzoru

Samodzielność i codzienne funkcjonowanie

- znaczne trudności w samoobsłudze (jedzenie, ubieranie się, higiena)
- brak umiejętności organizowania działań
- konieczność stałej pomocy w codziennym życiu
- trudności w orientacji w czasie i miejscu

Dodatkowo mogą występować

- zaburzenia ruchowe
- problemy zdrowotne
- trudności sensoryczne

Formy wsparcia

1. Formy pracy

- praca indywidualna (najważniejsza forma)
- praca „jeden na jeden” z nauczycielem lub opiekunem
- zajęcia rewalidacyjne
- bardzo małe grupy (jeśli w ogóle)

2. Organizacja zajęć

- stały, przewidywalny plan dnia
- krótkie, proste zadania
- częste przerwy
- powtarzalność czynności i schematów

3. Wsparcie nauczyciela

- stała obecność i pomoc
- prowadzenie ucznia krok po kroku
- fizyczne naprowadzanie (jeśli potrzebne)
- częste wzmacnianie pozytywne (pochwały, nagrody)

4. Wsparcie specjalistyczne

- pedagog specjalny
- logopeda (często bardzo ważny)
- terapeuta zajęciowy
- psycholog

		• integracja sensoryczna (SI) 5. Środki dydaktyczne • przedmioty codziennego użytku • pomoce sensoryczne • plansze i komunikatory obrazkowe • proste materiały manipulacyjne

Uczeń z chorobami i zaburzeniami psychicznymi <i>(schizofrenia, zaburzenie afektywne dwubiegunowe (ChAD), depresja, zaburzenia lękowe, zaburzenia obsesyjno-kompulsyjne (OCD), zaburzenia osobowości, zaburzenia psychotyczne, reakcja na ciężki stres (PTSD), zaburzenia adaptacyjne, zaburzenia odżywiania (anoreksja, bulimia, BED))</i>		
Symptomy trudności	Zakres wsparcia oraz sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych	Metody i formy wsparcia
Objawy ogólne (często wspólne dla wielu zaburzeń) • trudności z koncentracją i pamięcią • spadek motywacji do nauki • absencje szkolne • wycofanie społeczne lub konflikty • zmiany nastroju • trudności w organizacji pracy • obniżone wyniki edukacyjne	Zakres wsparcia Wsparcie uczniów z zaburzeniami psychicznymi powinno obejmować: • zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i akceptacji w środowisku szkolnym • indywidualizację procesu nauczania • uwzględnienie aktualnego stanu psychofizycznego ucznia • współpracę z rodzicami/opiekunami oraz specjalistami (psycholog, psychiatra) • monitorowanie funkcjonowania ucznia	Metody i formy wsparcia (ogólne) • rozmowy wspierające i indywidualne konsultacje • praca w małych grupach lub indywidualna • metody aktywizujące (dostosowane do możliwości ucznia) • techniki relaksacyjne i wyciszające • trening umiejętności społecznych

	i elastyczne reagowanie na jego potrzeby • przeciwdziałanie stygmatyzacji i izolacji społecznej Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych • wydłużenie czasu na wykonanie zadań i sprawdzianów • możliwość rozłożenia materiału na mniejsze partie • ograniczenie liczby zadań do wykonania • dostosowanie formy sprawdzania wiedzy (np. odpowiedzi ustne zamiast pisemnych) • umożliwienie pracy w spokojnym, mniej stresującym otoczeniu • częstsze przerwy w trakcie pracy • jasne, krótkie i konkretne polecenia • stosowanie powtórzeń i utrwalania materiału • ocenianie głównie wkładu pracy i postępów, a nie tylko efektów • unikanie nagłych zmian i sytuacji stresowych	• elementy psychoedukacji • wzmacnianie pozytywne (pochwały, docenianie wysiłku) • stała struktura zajęć i przewidywalność
Schizofrenia / zaburzenia psychotyczne • trudności z koncentracją i logicznym myśleniem • wypowiedzi niespójne, oderwane od rzeczywistości	• spokojne, przewidywalne środowisko • unikanie nadmiaru bodźców • jasne i proste komunikaty • cierpliwość wobec trudności w koncentracji	

• urojenia, omamy (np. słyszenie głosów) • wycofanie społeczne • obniżona motywacja • zaniedbywanie obowiązków szkolnych • dziwaczne zachowania	• brak konfrontowania urojeń – skupienie na emocjach ucznia	
Zaburzenie afektywne dwubiegunowe (ChAD) Faza depresyjna: • obniżony nastrój • brak energii i motywacji • trudności w nauce i koncentracji Faza maniakalna: • nadmierna aktywność i pobudzenie • impulsywność • trudności z koncentracją (chaotyczność) • nadmierna pewność siebie	• elastyczne podejście (różne funkcjonowanie w fazie depresji i manii) • w okresach obniżonego nastroju – zmniejszenie wymagań • w fazach podwyższonego nastroju – pomoc w organizacji pracy • wsparcie w regulacji emocji	
Zaburzenia lękowe • nadmierne zamartwianie się • napięcie i niepokój • unikanie sytuacji szkolnych (np. odpowiedzi ustnych) • objawy somatyczne (ból brzucha, głowy) • trudności z koncentracją • nadwrażliwość na ocenę	• unikanie nagłego wywoływania do odpowiedzi • możliwość przygotowania się wcześniej • stopniowe osvajanie z sytuacjami stresowymi • techniki relaksacyjne • zapewnienie poczucia bezpieczeństwa	
Zaburzenia obsesyjno-kompulsyjne (OCD) • natrętne myśli (obsesje) • powtarzalne czynności (kompulsje) • spowolnienie pracy • trudności z zakończeniem zadań	• zrozumienie dla powtarzalnych zachowań • nieprzyspieszanie na siłę działań ucznia • pomoc w organizacji czasu	

• silny lęk przy próbie przerywania rytuałów • trudności z koncentracją	• ograniczanie stresu	
Zaburzenia osobowości • trudności w relacjach społecznych • impulsywność lub nadmierna sztywność • silne reakcje emocjonalne • konflikty z rówieśnikami i nauczycielami • niestabilny obraz siebie • trudności w przestrzeganiu zasad	• konsekwencja i jasne zasady • unikanie konfrontacji i eskalacji konfliktów • wsparcie w relacjach społecznych • wzmacnianie adekwatnych zachowań	
Reakcja na ciężki stres (PTSD) • nadmierna czujność, napięcie • silne reakcje emocjonalne • unikanie określonych sytuacji • problemy ze snem • trudności z koncentracją • nagłe reakcje lękowe	• zapewnienie poczucia bezpieczeństwa • unikanie bodźców przypominających traumę • cierpliwość wobec reakcji emocjonalnych • możliwość wycofania się z sytuacji stresowej	
Zaburzenia adaptacyjne • trudności w przystosowaniu się do zmian • obniżony nastrój lub lęk • problemy z koncentracją • spadek wyników w nauce • wycofanie społeczne • drażliwość	• wsparcie w przystosowaniu się do zmian • pomoc w organizacji nauki • rozmowy wspierające • wzmacnianie poczucia sprawczości	

Uczeń z chorobami somatycznymi i przewlekłymi <i>(otyłość, cukrzyca, astma, choroby serca, choroby nowotworowe, choroby autoimmunologiczne)</i>		
Symptom trudności	Zakres wsparcia oraz sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych	Metody i formy wsparcia
Objawy ogólne (często wspólne) • szybkie męczenie się i obniżona wydolność • trudności z koncentracją i pamięcią • wahania samopoczucia • absencje i spóźnienia • konieczność przerw w trakcie zajęć • ograniczone możliwości udziału w aktywnościach fizycznych • obniżona motywacja wynikająca ze zmęczenia • zwiększona potrzeba wsparcia emocjonalnego	Zakres wsparcia Wsparcie ucznia powinno obejmować: • wydłużenie czasu na wykonanie zadań i sprawdzianów • zmniejszenie liczby zadań do wykonania • dzielenie materiału na mniejsze partie • możliwość rozłożenia sprawdzianów w czasie • elastyczne podejście do oceniania (uwzględnienie stanu zdrowia) • możliwość uzupełniania zaległości w indywidualnym tempie • dostosowanie formy odpowiedzi (ustna/pisemna) • uwzględnienie częstych absencji Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych • ograniczenie wymagań w okresach pogorszenia zdrowia • możliwość częstych przerw w trakcie zajęć • dostosowanie tempa pracy do możliwości ucznia • zapewnienie miejsca do odpoczynku	Metody i formy wsparcia • praca indywidualna lub w małych grupach • częste powtórzenia i utrwalanie materiału • jasne, krótkie polecenia • stosowanie pomocy wizualnych • nauczanie wielozmysłowe • wsparcie nauczyciela w organizacji pracy • wzmacnianie pozytywne • elastyczne podejście do aktywności ucznia • indywidualizacja nauczania • metoda małych kroków • stosowanie pomocy dydaktycznych (wizualnych, multimedialnych) • wspieranie koncentracji poprzez krótsze zadania • wzmacnianie pozytywne i motywowanie ucznia • umożliwienie pracy w dogodnym czasie (np. w domu) • stosowanie pomocy wizualnych

	• możliwość pracy w spokojnym, mniej obciążającym środowisku • dostosowanie stanowiska pracy (np. ergonomiczne) • ograniczenie nadmiernych bodźców i stresu • możliwość korzystania z pomocy dydaktycznych i technologii	• i multimedialnych ocenianie wspierające (bardziej za wysiłek niż efekt końcowy)
Otyłość • szybkie męczenie się • ograniczona sprawność fizyczna • trudności w uczestnictwie w zajęciach ruchowych • obniżona samoocena • wycofanie społeczne • unikanie aktywności fizycznej • narażenie na wykluczenie lub dokuczanie	• brak publicznego oceniania sprawności fizycznej • dostosowanie ćwiczeń na WF (mniejsza intensywność, alternatywne aktywności) • przerwy na odpoczynek	
Cukrzyca • wahania energii (senność, osłabienie) • trudności z koncentracją (np. przy spadkach lub wzrostach cukru) • nagłe pogorszenie samopoczucia • konieczność częstych przerw (np. pomiar cukru, posiłek) • drażliwość lub zmiany nastroju • absencje szkolne	• możliwość jedzenia i picia podczas zajęć • dostęp do glukometru i kontroli poziomu cukru • reagowanie w sytuacjach nagłych (hipo-/hiperglikemia)	
Astma	• unikanie intensywnego wysiłku	

• duszność, problemy z oddychaniem • kaszel (szczególnie przy wysiłku lub stresie) • szybkie męczenie się • unikanie wysiłku fizycznego • lęk przed napadem • częste nieobecności	fizycznego • dostęp do inhalatora • możliwość przerywania aktywności w razie duszności	
Choroby serca • ograniczona wydolność fizyczna • szybkie zmęczenie • zawroty głowy, osłabienie • konieczność unikania intensywnego wysiłku • stres związany ze stanem zdrowia • absencje szkolne	☐ ograniczenie aktywności fizycznej ☐ spokojne tempo pracy	
Choroby nowotworowe • silne zmęczenie, osłabienie • trudności z koncentracją i pamięcią • częste absencje (leczenie, hospitalizacja) • obniżony nastrój • wycofanie społeczne • zmiany wyglądu wpływające na samoocenę • obniżona odporność	• indywidualny tok nauczania • ograniczenie liczby obowiązków • możliwość nauki w domu lub szpitalu • wsparcie emocjonalne	
Choroby autoimmunologiczne • przewlekłe zmęczenie • bóle (np. stawów, mięśni) • trudności z koncentracją • wahania samopoczucia • okresowe pogorszenie stanu zdrowia • absencje szkolne	• uwzględnianie zmiennego samopoczucia ucznia • zmniejszenie obciążenia w okresach zaostrzeń • ochrona przed infekcjami	

• obniżona odporność		
Uczeń z zespołami wad wrodzonych <i>(Zespół Downa, Zespół Pradera-Williego, Zespół Williamsa, Płodowy zespół alkoholowy (FAS), Zespół Tourette'a, Zespół Di George'a, Zespół Alazami)</i>		
Symptom trudności	Zakres wsparcia oraz sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych	Metody i formy wsparcia
Objawy ogólne (często wspólne) • wolniejsze tempo pracy i uczenia się • trudności z pamięcią i koncentracją • problemy z rozumieniem poleceń • trudności w komunikacji • ograniczona samodzielność • trudności w organizacji pracy • potrzeba powtarzalności i rutyny • trudności społeczne (różnego typu – od wycofania po nadmierną ufność) • opóźnienie rozwoju psychoruchowego • trudności poznawcze • zaburzenia mowy i komunikacji • problemy motoryczne • trudności w koncentracji uwagi • zaburzenia zachowania lub emocji • problemy zdrowotne wpływające na funkcjonowanie szkolne	Zakres wsparcia Wsparcie ucznia powinno obejmować • indywidualizację procesu nauczania dostosowaną do możliwości poznawczych i tempa pracy • rozwijanie umiejętności komunikacyjnych i społecznych • wspieranie samodzielności w codziennym funkcjonowaniu • stymulowanie rozwoju poznawczego i emocjonalnego • współpracę z rodzicami oraz specjalistami (psycholog, pedagog, logopeda, terapeutę) • uwzględnianie specyficznych trudności zdrowotnych i rozwojowych • zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i akceptacji • przeciwdziałanie izolacji i wzmacnianie integracji z grupą Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych • dostosowanie poziomu trudności zadań	Metody i formy wsparcia (ogólne) • nauczanie poprzez działanie (metody praktyczne) • praca indywidualna lub w małych grupach • metody aktywizujące dostosowane do możliwości ucznia • trening umiejętności społecznych • elementy terapii pedagogicznej i logopedycznej • stosowanie rutyny i przewidywalności • wzmacnianie pozytywne (pochwały, nagrody) • wsparcie nauczyciela wspomagającego • wykorzystanie technologii wspomagających (np. aplikacje edukacyjne) • indywidualizacja procesu nauczania • stała, przewidywalna organizacja

	do możliwości ucznia • wydłużenie czasu pracy i nauki • dzielenie materiału na małe, łatwe do przyswojenia partie • częste powtórzenia i utrwalanie wiedzy • stosowanie pomocy wizualnych (obrazki, schematy, piktogramy) • ograniczenie liczby zadań • uproszczenie poleceń (krótkie, jasne komunikaty) • umożliwienie korzystania z pomocy dydaktycznych • ocenianie wysiłku i postępów, nie tylko efektów • częste sprawdzanie zrozumienia poleceń	zająć • stosowanie pomocy wizualnych i dydaktycznych • częste wzmacnianie pozytywne • współpraca z rodzicami i specjalistami • monitorowanie postępów ucznia • wspieranie integracji z grupą rówieśniczą
Zespół Downa • obniżony poziom funkcji poznawczych (najczęściej niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim/umiarkowanym) • wolniejsze tempo uczenia się • trudności z pamięcią krótkotrwałą • opóźniony rozwój mowy i komunikacji • trudności artykulacyjne • obniżone napięcie mięśniowe (problemy motoryczne) • trudności z koncentracją uwagi • duża potrzeba wsparcia w samodzielności • zwykle wysoka potrzeba kontaktów	• dostosowanie tempa pracy (często wolniejsze) • rozwijanie mowy i komunikacji • wsparcie pamięci krótkotrwałej • nauka poprzez powtarzanie i praktyczne działanie • wzmacnianie samodzielności	

społecznych		
Zespół Pradera-Williego • nadmierny apetyt (hiperfagia), koncentracja na jedzeniu • trudności w kontroli impulsów • upór, sztywność zachowań • trudności poznawcze (często lekkie/umiarkowane) • problemy z koncentracją i pamięcią • niska wydolność fizyczna • wybuchy złości przy zmianie rutyny • potrzeba stałych zasad i struktury	• jasne zasady i konsekwencja • kontrola dostępu do jedzenia (we współpracy ze szkołą i rodzicami) • wsparcie w koncentracji i organizacji pracy • krótkie, konkretne polecenia • wzmacnianie motywacji	
Zespół Williamsa • względnie dobre zdolności językowe przy słabszym myśleniu abstrakcyjnym • trudności w matematyce i zadaniach przestrzennych • nadmierna ufność wobec obcych • duża potrzeba kontaktu społecznego • problemy z koncentracją uwagi • nadwrażliwość na dźwięki • impulsywność • trudności w rozumieniu norm społecznych	• wykorzystanie mocnych stron (np. komunikatywność, muzykalność) • wsparcie koncentracji uwagi • strukturyzowanie działań • ograniczanie nadmiernej ufności wobec obcych • pomoc w rozumieniu sytuacji społecznych	
Płodowy zespół alkoholowy (FAS) • trudności z koncentracją i pamięcią • impulsywność i nadpobudliwość • trudności w rozumieniu konsekwencji	• bardzo jasne i konkretne instrukcje • powtarzalność i stałość zasad • trudności z pamięcią – częste przypomnienia	

• problemy z planowaniem i organizacją • opóźnienia rozwojowe • trudności w uczeniu się (zwłaszcza abstrakcyjnym) • problemy w relacjach społecznych • szybkie zapominanie poleceń • wahania nastroju	• wsparcie w kontrolowaniu impulsów • małe kroki w nauce	
Zespół Tourette’a • trudność w skupieniu uwagi • łatwe rozpraszenie się • częste współwystępowanie z ADHD • napięcie przed pojawieniem się tików • ulga po ich wykonaniu • zwiększone objawy w stresie, zmęczeniu lub silnych emocjach Tiki ruchowe • mruganie oczami • grymasy twarzy • wzruszanie ramionami • gwałtowne ruchy głowy lub kończyn • podskakiwanie, dotykanie przedmiotów Tiki głosowe (wokalne) • chrząkanie, kaszel • pociąganie nosem • powtarzanie dźwięków lub słów • czasem wypowiedzianie niekontrolowanych słów (rzadziej – wulgaryzmów)	• budowanie atmosfery akceptacji i bezpieczeństwa • reagowanie na wyśmiewanie lub odrzucenie przez rówieśników • wzmacnianie poczucia własnej wartości • redukowanie stresu (bo nasila tiki) • wyrozumiałość wobec trudności wynikających z tików • pomoc w nadrobieniu materiału (gdy tiki utrudniają pracę) • indywidualne podejście do tempa pracy • edukowanie klasy na temat zaburzenia (za zgodą ucznia/rodziców) • wspieranie relacji rówieśniczych • przeciwdziałanie stygmatyzacji • możliwość krótkich przerw (np. gdy tiki się nasilają) • zapewnienie miejsca, gdzie uczeń może się wyciszyć • elastyczne podejście do aktywności na lekcji	

	• nie zwracać nadmiernej uwagi na tiki • nie zmuszać do ich powstrzymywania • rozumieć, że nasilają się pod wpływem stresu	
Zespół Di George'a • opóźnienie rozwoju mowy i języka • trudności w uczeniu się (zwłaszcza matematyki i logicznego myślenia) • obniżona koncentracja uwagi • czasem lekkie lub umiarkowane niepełnosprawności intelektualne • lękliwość, nadwrażliwość emocjonalna • trudności w relacjach społecznych • większe ryzyko zaburzeń psychicznych (np. ADHD, zaburzenia lękowe, depresja) • u niektórych osób objawy podobne do autyzmu • nosowa mowa (problemy z podniebieniem) • trudności z artykulacją • opóźnione rozpoczęcie mówienia • wrodzone wady serca • obniżona odporność (częste infekcje) • problemy z poziomem wapnia (hipokalcemia)	• pomoc w rozumieniu poleceń (dzielenie na mniejsze kroki) • częste powtórki materiału • wydłużony czas na wykonanie zadań i sprawdzianów • korzystanie z pomocy wizualnych (schematy, obrazki, mapy myśli) • terapia mowy (szczególnie przy wadach podniebienia) • ćwiczenia artykulacyjne i oddechowe • wspieranie komunikacji alternatywnej (jeśli potrzeba) • pomoc w radzeniu sobie z emocjami i stresem • trening umiejętności społecznych • wzmacnianie poczucia własnej wartości • uwzględnienie absencji (częste choroby) • dostosowanie aktywności fizycznej (np. przy wadach serca) • krótsze, jasne polecenia • sprawdzanie, czy uczeń zrozumiał zadanie • praca w spokojnym miejscu (ograniczenie bodźców) • dzielenie materiału na mniejsze partie	

	- wydłużony czas na odpowiedzi - możliwość pracy w swoim tempie - kluczowa jest stalość i przewidywalność - należy wzmacniać nawet małe sukcesy - unikać przeciążenia zadaniami	
Zespół Alazami - umiarkowana lub znaczna niepełnosprawność intelektualna - trudności w zapamiętywaniu i przetwarzaniu informacji - wolniejsze tempo uczenia się - problemy z myśleniem abstrakcyjnym - znacznie opóźniony rozwój mowy (często bardzo ograniczona mowa) - trudności w rozumieniu poleceń - problemy z komunikacją społeczną - czasem konieczność stosowania komunikacji alternatywnej (AAC) - opóźniony rozwój motoryczny (np. późniejsze siadanie, chodzenie) - obniżone napięcie mięśniowe (hipotonia) - słabsza koordynacja ruchowa - trudności w nawiązywaniu relacji - ograniczone rozumienie norm społecznych - możliwe zachowania stereotypowe - czasem cechy zbliżone do zaburzeń ze spektrum autyzmu	- indywidualizacja jest absolutnie najważniejsza - nacisk na funkcjonowanie praktyczne i komunikację - nauczanie dostosowane do poziomu funkcjonowania ucznia (często znacznie poniżej wieku) - wielokrotne powtarzanie i utrwalanie materiału - uczenie przez działanie i konkret (mało abstrakcji) - stosowanie prostych, jednoznacznych poleceń - intensywna terapia logopedyczna - wprowadzanie komunikacji alternatywnej i wspomagającej (AAC), np. piktogramy, gesty - wydłużony czas na odpowiedź - wspieranie rozumienia języka (wizualizacje, demonstracje) - rozwijanie umiejętności społecznych (trening relacji) - wsparcie w regulacji emocji - budowanie poczucia bezpieczeństwa i przewidywalności	

	• wzmacnianie motywacji i małych sukcesów • zajęcia z fizjoterapeutą / terapeutą SI • ćwiczenia poprawiające koordynację i napięcie mięśniowe • dostosowanie aktywności fizycznej do możliwości dziecka • możliwa obecność nauczyciela wspomagającego • praca w małej grupie lub indywidualna • możliwa obecność nauczyciela wspomagającego • praca w małej grupie lub indywidualna • znaczne uproszczenie materiału • skupienie na umiejętnościach praktycznych i życiowych • ograniczenie treści abstrakcyjnych • jasne, stałe zasady i rutyny • ograniczenie bodźców (hałas, chaos) • wsparcie w kontaktach z rówieśnikami • przewidywalny plan dnia	
Uczeń z zaburzeniami emocjonalnymi <i>(depresja, dystymia, zaburzenia lękowe uogólnione (gad), fobie, mutyzm wybiórczy, zaburzenia adaptacyjne)</i>		
Symptom trudności	Zakres wsparcia oraz sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych	Metody i formy wsparcia
Objawy ogólne (często wspólne) • trudności z koncentracją i pamięcią	Zakres wsparcia Wsparcie ucznia powinno obejmować: • zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i akceptacji • budowanie relacji opartej na zaufaniu	Metody i formy wsparcia (ogólne) • rozmowy wspierające i indywidualne konsultacje • wzmacnianie pozytywne • techniki relaksacyjne i

• spadek motywacji do nauki • pogorszenie wyników szkolnych • wycofanie społeczne lub unikanie aktywności • wahania nastroju • zwiększona wrażliwość na stres • trudności w organizacji pracy • objawy somatyczne (np. bóle brzucha, głowy) • trudności w przystosowaniu się do zmian • obniżony nastrój lub lęk • drażliwość • trudności z koncentracją • spadek wyników w nauce • wycofanie społeczne • problemy z motywacją	• indywidualizację procesu nauczania • uwzględnianie aktualnego stanu emocjonalnego ucznia • zmniejszanie sytuacji stresowych • rozwijanie umiejętności radzenia sobie z emocjami • wspieranie funkcjonowania społecznego • współpracę z rodzicami i specjalistami Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych • wydłużenie czasu pracy i odpowiedzi • zmniejszenie liczby zadań • dzielenie materiału na mniejsze partie • możliwość pracy w spokojnym miejscu • unikanie nagłego wywoływania do odpowiedzi • umożliwienie wyboru formy odpowiedzi (ustna/pisemna) • częstsze przerwy • ocenianie wysiłku i postępów • jasne, krótkie polecenia • przewidywalna struktura zajęć	oddechowe • trening umiejętności społecznych • stopniowe oswajanie sytuacji trudnych • praca indywidualna lub w małych grupach • elementy psychoedukacji • zapewnienie stałości i przewidywalności
Depresja /Dystymia • obniżony nastrój, smutek • utrata zainteresowań i motywacji • zmęczenie, brak energii • trudności z koncentracją i pamięcią • spadek wyników w nauce	• obniżenie wymagań w okresach pogorszenia • wsparcie motywacyjne • częste wzmacnianie pozytywne • możliwość odpoczynku • unikanie presji i krytyki	

• wycofanie społeczne • niska samoocena • poczucie bezradności • absencje szkolne		
Zaburzenia lękowe uogólnione (GAD) • stałe zamartwianie się • napięcie i niepokój • trudności z koncentracją • nadwrażliwość na ocenę • unikanie sytuacji stresowych • objawy somatyczne (ból brzucha, głowy) • problemy ze snem • szybkie męczenie się	• unikanie presji czasowej • jasne zasady i przewidywalność • przygotowywanie ucznia do zmian • techniki relaksacyjne	
Fobie • silny lęk w określonych sytuacjach (np. odpowiedzi ustne, wystąpienia) • unikanie sytuacji wywołujących lęk • objawy somatyczne (pocenie się, drżenie, ból brzucha) • blokada w działaniu (np. brak odpowiedzi mimo wiedzy) • napięcie emocjonalne	• stopniowe osvajanie z sytuacją lękową • brak zmuszania do konfrontacji • możliwość wycofania się • wsparcie emocjonalne	
Zaburzenia adaptacyjne • trudności w przystosowaniu się do zmian • obniżony nastrój lub lęk • drażliwość • trudności z koncentracją	• wsparcie w przystosowaniu się do zmian • rozmowy wspierające • pomoc w organizacji nauki • wzmacnianie poczucia sprawczości	

• spadek wyników w nauce • wycofanie społeczne • problemy z motywacją		
Uczeń z chorobami neurologicznymi <i>(mózgowe porażenie dziecięce (mpd), padaczka, stwardnienie rozsiane (sm), urazy mózgu, guzy mózgu, choroby neurodegeneracyjne)</i>		
Symptom trudności	Zakres wsparcia oraz sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych	Metody i formy wsparcia
Objawy ogólne (często wspólne) • szybkie męczenie się • trudności z koncentracją i pamięcią • spowolnienie tempa pracy • problemy ruchowe lub manualne • absencje szkolne • wahania samopoczucia • trudności w organizacji pracy • potrzeba częstszych przerw • obniżona wydolność psychofizyczna	Zakres wsparcia Wsparcie ucznia powinno obejmować: • indywidualizację procesu nauczania z uwzględnieniem stanu zdrowia • dostosowanie warunków pracy do możliwości fizycznych i poznawczych • zapewnienie bezpieczeństwa w sytuacjach zagrożenia (np. napad padaczkowy) • wspieranie samodzielności i funkcjonowania społecznego • uwzględnianie zmęczenia i obniżonej wydolności organizmu • współpracę z rodzicami, lekarzami i	Metody i formy wsparcia (ogólne) • praca indywidualna lub w małych grupach • nauczanie wielozmysłowe • częste powtórzenia i utrwalanie materiału • stosowanie pomocy wizualnych i technologii wspomagających • wsparcie nauczyciela wspomagającego • trening umiejętności społecznych • wzmacnianie pozytywne • elastyczna organizacja zajęć

	specjalistami • monitorowanie stanu zdrowia i funkcjonowania ucznia • przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych • wydłużenie czasu pracy i odpowiedzi • zmniejszenie liczby zadań • dzielenie materiału na mniejsze partie • możliwość częstych przerw • dostosowanie formy pracy (np. ustna zamiast pisemnej lub odwrotnie) • umożliwienie korzystania ze sprzętu wspomagającego (np. komputer) • dostosowanie stanowiska pracy (np. ergonomia, dostępność) • ograniczenie wymagań w okresach pogorszenia stanu zdrowia • ocenianie wysiłku i postępów ucznia • zapewnienie spokojnego środowiska pracy	• zapewnienie przewidywalności i struktury
Mózgowe porażenie dziecięce (MPD) • trudności ruchowe (np. ograniczona sprawność kończyn) • problemy z koordynacją ruchową • trudności manualne (pisanie, rysowanie) • wzmożone lub obniżone napięcie mięśniowe • trudności w mowie (dysartria) • wolniejsze tempo pracy	• dostosowanie stanowiska pracy (np. specjalistyczne krzesło, sprzęt) • wydłużony czas pracy • pomoc w czynnościach manualnych • stosowanie technologii wspomagających komunikację • ćwiczenia usprawniające motorykę	

• szybkie męczenie się • możliwe trudności poznawcze		
Padaczka • napady padaczkowe (drgawki, utrata przytomności lub krótkie „zawieszenia”) • dezorientacja po napadzie • zmęczenie, senność • problemy z koncentracją • trudności z pamięcią • lęk przed wystąpieniem napadu • absencje szkolne	• znajomość procedur postępowania w razie napadu • unikanie czynników wywołujących napady (np. stres, zmęczenie) • możliwość odpoczynku po napadzie • dostosowanie wymagań po absencji • zapewnienie bezpieczeństwa	
Stwardnienie rozsiane (SM) • przewlekłe zmęczenie • osłabienie mięśni • trudności z koncentracją i pamięcią • spowolnienie tempa pracy • problemy z koordynacją • wahania sprawności (lepsze/gorsze dni) • obniżony nastrój	• uwzględnianie zmęczenia i wahań sprawności • elastyczne podejście do wymagań • możliwość pracy w wolniejszym tempie • częste przerwy • wsparcie poznawcze	
Urazy mózgu • trudności z pamięcią (szczególnie krótkotrwałą) • problemy z koncentracją • spowolnienie myślenia • trudności w planowaniu i organizacji • impulsywność lub zmiany zachowania • problemy z mową • trudności w uczeniu się nowych informacji	• dostosowanie do aktualnych możliwości poznawczych • wsparcie pamięci i koncentracji • powtarzalność i struktura zajęć • pomoc w organizacji pracy • stopniowe zwiększanie wymagań	

Guzy mózgu • bóle głowy • zmęczenie i osłabienie • trudności z koncentracją i pamięcią • problemy neurologiczne (np. zaburzenia widzenia, ruchu) • spowolnienie pracy • absencje szkolne (leczenie) • obniżony nastrój	• dostosowanie obciążeń do stanu zdrowia • wsparcie w przypadku trudności poznawczych • możliwość nauczania indywidualnego • uwzględnienie leczenia i absencji	
Choroby neurodegeneracyjne • stopniowe pogarszanie funkcji poznawczych • trudności z pamięcią i koncentracją • spadek sprawności ruchowej • problemy z mową • trudności w wykonywaniu codziennych czynności • zmiany zachowania i nastroju • postępujące trudności w nauce	• stopniowe dostosowywanie wymagań do pogarszającego się funkcjonowania • nacisk na utrzymanie sprawności jak najdłużej • wsparcie emocjonalne • elastyczność w ocenianiu • współpraca ze specjalistami	
Uczeń z zaburzeniami komunikacji językowej <i>–(opóźniony rozwój mowy, afazja, dyslalia, jąkanie, mutyzm, apraksja mowy, zaburzenia pragmatyki języka)</i>		
Symptom trudności	Zakres wsparcia oraz sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych	Metody i formy wsparcia
Objawy ogólne (często wspólne)	Zakres wsparcia Wsparcie ucznia powinno obejmować: • rozwijanie kompetencji językowych i	Metody i formy wsparcia (ogólne) • terapia logopedyczna • ćwiczenia rozwijające mowę i

• trudności w komunikowaniu się z nauczycielem i rówieśnikami • problemy z rozumieniem poleceń • ograniczona aktywność na lekcji • frustracja związana z trudnościami komunikacyjnymi • wycofanie społeczne lub unikanie wypowiedzi • trudności w nauce (zwłaszcza językowej) • obniżona samoocena	komunikacyjnych • wspieranie rozumienia i nadawania komunikatów • dostosowanie sposobu komunikacji nauczyciela do możliwości ucznia • budowanie poczucia bezpieczeństwa w sytuacjach komunikacyjnych • wspieranie funkcjonowania społecznego • współpracę z logopedą i innymi specjalistami • indywidualizację procesu nauczania • przeciwdziałanie wycofaniu społecznemu i frustracji Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych • wydłużenie czasu na wypowiedzi ustne i pisemne • umożliwienie alternatywnych form komunikacji (gest, pismo, obraz) • nieprzerywanie wypowiedzi ucznia • formułowanie krótkich, jasnych poleceń • częste sprawdzanie zrozumienia • ograniczenie presji związanej z wypowiedzią ustną • możliwość odpowiedzi pisemnych zamiast ustnych (lub odwrotnie) • stosowanie pomocy wizualnych (obrazki, schematy) • ocenianie treści wypowiedzi, nie formy językowej	język • praca indywidualna lub w małych grupach • modelowanie poprawnych wypowiedzi • stosowanie komunikacji wspomagającej (AAC) • wzmacnianie pozytywne • zabawy językowe i komunikacyjne • nauczanie poprzez działanie i doświadczenie • zapewnienie spokojnej atmosfery

	• powtarzanie i utrwalanie materiału	
Opóźniony rozwój mowy • ubogie słownictwo • budowanie krótkich, prostych zdań • trudności w rozumieniu poleceń • opóźnione pojawienie się mowy • problemy z nazywaniem przedmiotów i czynności • trudności w wypowiedzaniu się na forum klasy	• dostosowanie języka do poziomu ucznia • częste powtórzenia • rozwijanie słownictwa poprzez działanie i obraz • wspieranie wypowiedzi prostych	
Afazja • trudności w rozumieniu mowy • trudności w formułowaniu wypowiedzi • ograniczona płynność mówienia • zniekształcanie słów • problemy z nazywaniem (anomia) • trudności w czytaniu i pisaniu	• bardzo proste komunikaty • wydłużony czas na odpowiedź • wykorzystanie gestów i obrazów • cierpliwość i brak presji	
Dyslalia • nieprawidłowa artykulacja głosek • zniekształcanie lub zastępowanie dźwięków • niewyraźna mowa • trudności w powtarzaniu wyrazów • możliwe trudności w pisaniu (błędy fonetyczne)	• skupienie na treści wypowiedzi, nie na artykulacji • współpraca z logopedą • ćwiczenia artykulacyjne • wzmacnianie poprawnych wzorców	
Jąkanie • powtarzanie głosek, sylab lub słów	• nieprzerywanie wypowiedzi • brak poprawiania w trakcie mówienia • spokojna atmosfera	

• blokady w mówieniu • wydłużanie dźwięków • napięcie podczas wypowiedzi • unikanie wypowiedzi ustnych • lęk przed mówieniem	• wydłużony czas wypowiedzi	
Mutyzm • brak mowy w określonych sytuacjach (np. w szkole) • komunikowanie się niewerbalne (gesty, mimika) • unikanie kontaktu werbalnego • wycofanie społeczne • napięcie i lęk w sytuacjach komunikacyjnych	• brak zmuszania do mówienia • umożliwienie komunikacji alternatywnej • budowanie poczucia bezpieczeństwa • stopniowe zachęcanie do komunikacji	
Apraksja mowy • trudności w planowaniu i realizacji ruchów artykulacyjnych • niespójne błędy w wymowie • trudności w powtarzaniu słów • wolne tempo mówienia • widoczny wysiłek podczas mówienia • lepsze rozumienie niż mówienie	• wsparcie w planowaniu wypowiedzi • powtarzanie i ćwiczenia sekwencji dźwięków • korzystanie z komunikacji wspomagającej • cierpliwość i systematyczność	
Zaburzenia pragmatyki języka • trudności w rozpoczynaniu i podtrzymywaniu rozmowy • problemy z rozumieniem kontekstu wypowiedzi • nieadekwatne reakcje w sytuacjach społecznych	• nauka zasad komunikacji społecznej • modelowanie sytuacji społecznych • trening umiejętności społecznych • wsparcie w rozumieniu kontekstu wypowiedzi	

• trudności z rozumieniem żartów, ironii • nadmierna dosłowność • przerywanie wypowiedzi innych		
Uczniowie z uzależnieniami <i>(uzależnienie od alkoholu, uzależnienie od narkotyków, uzależnienie od nikotyny, uzależnienie od leków, uzależnienie od Internetu, uzależnienie od gier komputerowych, uzależnienie od telefonu, uzależnienia behawioralne (np. hazard))</i>		
Objawy ogólne (często wspólne) • spadek motywacji do nauki • trudności z koncentracją i pamięcią • absencje i spóźnienia • zmiany nastroju (drażliwość, apatia, agresja) • wycofanie społeczne lub konflikty • zaniedbywanie obowiązków szkolnych • problemy z organizacją czasu • pogorszenie wyników w nauce	Zakres wsparcia Wsparcie ucznia powinno obejmować: • rozpoznanie trudności i ich wpływu na funkcjonowanie szkolne • zapewnienie wsparcia emocjonalnego i poczucia bezpieczeństwa • przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i stygmatyzacji • rozwijanie umiejętności radzenia sobie z emocjami i stresem • wspieranie motywacji do nauki i zmiany zachowania • współpracę z rodzicami/opiekunami oraz specjalistami (psycholog, terapeuta uzależnień) • monitorowanie funkcjonowania ucznia • profilaktykę nawrotów Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych • wydłużenie czasu na wykonanie zadań • zmniejszenie liczby zadań • dzielenie materiału na mniejsze partie • możliwość uzupełniania zaległości w indywidualnym tempie	Metody i formy wsparcia (ogólne) • rozmowy wspierające i motywujące • elementy terapii i psychoedukacji • trening umiejętności radzenia sobie ze stresem • trening umiejętności społecznych • wzmacnianie pozytywne • praca indywidualna lub w małych grupach • ustalanie jasnych zasad i konsekwencji • współpraca ze specjalistami • działania profilaktyczne

	• elastyczne podejście do oceniania (uwzględnienie sytuacji ucznia) • częste przypomnienia i wsparcie w organizacji pracy • ograniczenie sytuacji stresowych • jasne i konkretne polecenia • możliwość pracy indywidualnej • wzmacnianie wysiłku i postępów	
Uzależnienie od alkoholu/ narkotyków/leków • wahania nastroju (drażliwość, agresja, apatia) • spadek koncentracji i wyników w nauce • absencje szkolne • zapach alkoholu, zmienione zachowanie • problemy z pamięcią • konflikty z rówieśnikami i nauczycielami • brak motywacji do nauki • senność lub nadmierne pobudzenie • możliwe problemy zdrowotne •	• szczególne wsparcie emocjonalne • monitorowanie zachowania i frekwencji • współpraca z rodziną i specjalistami • elastyczne podejście do wymagań • pomoc w powrocie do nauki po absencjach	
Uzależnienie od nikotyny • częsta potrzeba opuszczania lekcji (np. przerwy na palenie) • rozdrażnienie przy braku możliwości zapalenia • trudności z koncentracją • kaszel, pogorszenie kondycji fizycznej • obniżona wydolność organizmu	• edukacja zdrowotna • wsparcie w ograniczaniu nawyku • unikanie stygmatyzacji • rozmowy motywujące	

Uzależnienie od Internetu/telefonu/gier komputerowych • trudności z oderwaniem się od urządzeń • brak koncentracji na lekcji • zaniedbywanie obowiązków szkolnych • zmęczenie, niewyspanie • ograniczenie kontaktów bezpośrednich • spadek wyników w nauce • izolacja społeczna	• pomoc w organizacji czasu i obowiązków • ograniczanie bodźców rozpraszających • wspieranie koncentracji • rozwijanie alternatywnych form aktywności • kontrola korzystania z urządzeń (zgodnie z zasadami szkoły)	
Uzależnienia behawioralne (np. hazard) • impulsywność • trudności w kontrolowaniu zachowań • problemy finansowe (np. pożyczanie pieniędzy) • kłamstwa lub ukrywanie zachowań • silne napięcie i emocje • spadek wyników w nauce	• wsparcie w kontroli impulsów • nauka podejmowania decyzji • rozmowy terapeutyczne • jasne zasady i konsekwencja	
Uczniowie w sytuacji kryzysowej i straty <i>(żałoba, strata bliskiej osoby, rozwód rodziców, doświadczenie przemocy, kryzys emocjonalny, doświadczenia traumatyczne)</i>		
Objawy ogólne (często wspólne) • trudności z koncentracją i pamięcią • spadek motywacji do nauki • pogorszenie wyników szkolnych • wycofanie społeczne lub konflikty	Zakres wsparcia Wsparcie ucznia powinno obejmować: • zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji • budowanie relacji opartej na zaufaniu i akceptacji • uwzględnianie aktualnego stanu emocjonalnego ucznia	Metody i formy wsparcia (ogólne) • rozmowy wspierające (bez oceniania i nacisku) • wsparcie emocjonalne i empatyczne podejście • wzmacnianie pozytywne • umożliwienie wyrażania emocji (rozmowa, rysunek, pisanie)

• wahania nastroju • absencje szkolne • trudności w organizacji pracy • zwiększona potrzeba wsparcia emocjonalnego	• zmniejszanie obciążeń i sytuacji stresowych • umożliwienie wyrażania emocji • wsparcie w radzeniu sobie z trudnymi doświadczeniami • przeciwdziałanie izolacji społecznej • współpracę z rodzicami/opiekunami oraz specjalistami • monitorowanie funkcjonowania ucznia Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych • czasowe obniżenie wymagań edukacyjnych • wydłużenie czasu na wykonanie zadań i sprawdzianów • zmniejszenie liczby zadań • możliwość odroczenia sprawdzianów i odpowiedzi • elastyczne podejście do oceniania • umożliwienie pracy w spokojnym miejscu • częstsze przerwy • jasne, krótkie polecenia • dostosowanie tempa pracy • możliwość indywidualnej pracy z nauczycielem	• techniki relaksacyjne i wyciszające • praca indywidualna lub w małych grupach • zapewnienie przewidywalności i rutyny • elementy psychoedukacji • wsparcie pedagoga/psychologa szkolnego
Żaloba / strata bliskiej osoby • silny smutek, przygnębienie • płaczliwość • wycofanie społeczne	• akceptacja emocji ucznia (smutek, złość, wycofanie) • brak presji na szybki powrót do pełnej aktywności	

• trudności z koncentracją • spadek motywacji do nauki • zmęczenie, apatia • wahania nastroju • pogorszenie wyników w nauce • potrzeba rozmowy lub przeciwnie – izolacja	• możliwość rozmowy lub wycofania się • elastyczne wymagania edukacyjne	
Rozwód rodziców • niepokój, poczucie niepewności • trudności z koncentracją • wahania nastroju (złość, smutek) • spadek wyników szkolnych • problemy w relacjach z rówieśnikami • poczucie winy lub lojalności wobec jednego z rodziców • rozproszenie uwagi	• wsparcie emocjonalne i poczucie stabilizacji • unikanie oceniania sytuacji rodzinnej • pomoc w radzeniu sobie ze zmianą • wzmacnianie poczucia bezpieczeństwa	
Doświadczenie przemocy • lęk, napięcie, nadmierna czujność • wycofanie lub przeciwnie – agresja • trudności w zaufaniu innym • niska samoocena • problemy z koncentracją • nagłe zmiany zachowania • objawy somatyczne (ból brzucha, głowy) • unikanie określonych osób lub sytuacji	• zapewnienie bezpieczeństwa (priorytet) • dyskrecja i ochrona prywatności ucznia • współpraca z odpowiednimi instytucjami • wsparcie psychologiczne	
Kryzys emocjonalny • silne wahania nastroju • impulsywność • płaczliwość lub drażliwość	• bieżące wsparcie emocjonalne • ograniczenie wymagań • częste rozmowy wspierające • pomoc w regulacji emocji	

• trudności z koncentracją • spadek motywacji • wycofanie społeczne • problemy w relacjach • poczucie bezradności		
Doświadczenia traumatyczne • nadmierna czujność (hiperreaktywność) • silne reakcje lękowe • unikanie sytuacji przypominających traumę • trudności z koncentracją • problemy ze snem • nagłe reakcje emocjonalne • wycofanie lub pobudzenie • trudności w nauce	• unikanie bodźców przypominających traumę • cierpliwość wobec reakcji ucznia • możliwość wycofania się z trudnych sytuacji • budowanie poczucia bezpieczeństwa	